

DARBENİN ALTINCI YILINDA MISIR VE İHVAN

Kadriye Sınmaz

İNSAMER

İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Sınmaz, Kadriye. “Darbenin Altıncı Yılında Mısır ve İhvan”, İNSAMER, 04.07.2019.

Analiz

Mısır’da 3 Temmuz 2013’te gerçekleşen askerî darbeden bu yana altı yıl geçti. Bu altı senede darbe yönetimi ülkedeki muhalif gruplara yönelik baskısını her geçen gün arttırdı. Başlangıçta darbecileri destekleyen fakat daha sonra yaşanan hak ihlalleri karşısında muhalif durumuna gelen 6 Nisan Hareketi, Sosyalist Hareket gibi gruplar ve Mısır siyasetinde farklı kanatları temsil eden siyasetçiler de rejimin baskısından paylarını alarak türlü hukuksuzluklara maruz kaldılar. Toplumda geniş bir tabana sahip olan Müslüman Kardeşler (İhvan-ı Müslümin), darbe yönetiminin baskısından en fazla etkilenen muhalif grup oldu. Öldürme, tutuklama, askerî mahkemelerde yargılama, cinsel saldırı, işkence gibi uluslararası hukukta insanlığa karşı suçlar kapsamına giren eylemlere imza atan darbeci Sisi rejiminin hukuksuzluklarını gözler önüne seren son hadise ise, Muhammed Mursi’nin şehadeti oldu.

Middle East Eye’ın iddiasına göre,¹ darbeci yönetim, Muhammed Mursi ve hapisanedeki üst düzey Müslüman Kardeşler liderlerine, zaten oldukça zayıflamış durumda olan cemiyeti dağıtmaları konusunda bir ultimatoma verdi ve bu ultimatoma reddedilmesinden kısa bir süre sonra da Mursi mahkeme salonunda hayatını kaybetti. Ayrıca Mısırlı hükümet yetkililerin hazırladığı “Müslüman Kardeşler dosyasını kapatma” başlıklı belgeye göre, Müslüman Kardeşler Nasır ve Mübarek dönemlerine göre daha büyük bir baskı altında ve artık asıl sorun (!) hapisanelerdeki mahkûmların sayısı. Hapishanelerde İslamcı ve seküler kesimlerden yaklaşık 60.000 siyasi tutuklunun bulunduğu tahmin ediliyor. Mısır halkı açısından ise, hükümet tarafından uygulanan bu denli büyük baskı ve hak ihlalleri oldukça tanıdık.

Müslüman Kardeşler cemiyeti, henüz kurucu lideri Hasan el-Benna döneminde iktidar

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

tarafından kısıtlanmaya başlanmıştı. Cemiyetin Mısır'ın her yerinde şubeler açarak halktaki tabanını genişletmesi ve Filistin'e savaşçı gönderecek kadar güçlenmesi üzerine, dönemin başbakanı Nukraşi Paşa, 8 Aralık 1948'de Müslüman Kardeşler'in kapatılmasına, mallarına el konulmasına ve üyelerinin gözaltına alınmasına karar verdi. Bu karardan kısa bir süre sonra Nukraşi Paşa öldürüldü ve Müslüman Kardeşler bu cinayetten sorumlu tutuldu. Kardeşler üyelerinin önemli bir kısmının hapse atılmasıyla yalnızlaştırılan Hasan el-Benna, 12 Şubat 1949'da devlete bağlı güçlerce şehit edildi. Kurucu liderin ölümü hareket açısından ilk büyük darbe oldu.

1951'de çıkartılan yargı kararıyla Müslüman Kardeşler hakkındaki kapatılma kararı iptal edilerek tekrar meşru bir zemine ulaşması sağlandı. İhvan, 1952 yılında gerçekleşen Hür Subaylar darbesini destekledi. Yaklaşık bir buçuk yıl süren Muhammed Necip'in cumhurbaşkanlığı döneminde İhvan'ın askerî yönetimle ilişkileri olumlu seyrediyordu, ta ki 1954'te Cemal Abdünnasır'a düzenlenen suikast girişimine kadar. Abdünnasır'a suikast girişiminde bulunan kişilerin teşkilat üyesi olduğuna yönelik iddialar, İhvan'ın tekrar kapatılmasına karar verilmesine yol açtı.

1954'ten 1970 yılına kadar süren Nasır'ın cumhurbaşkanlığı dönemi, Müslüman Kardeşler'in en fazla baskı gördüğü dönemlerden biri oldu. Aralarında genel müşit Hasan el-Hudeybi ve fikri öncülerden Seyyid Kutub gibi ileri gelen isimlerin de bulunduğu 4.000'den fazla teşkilat üyesi tutuklandı. Hasan el-Hudeybi müebbet hapis, Seyyid Kutub ise idam cezası aldı; teşkilat üyeleri de oldukça ağır cezalarla karşı karşıya kaldı. Uzun süren tutukluluk yıllarında mahkûmlar devletin belirlediği kamplarda çok ağır işlerde çalışmak zorunda bırakıldı, işkencelere uğradı ve artan tıbbi ihtiyaçları kasıtlı bir şekilde ihmal edildi. Nasır'ın baskıcı yönetimi, Hasan el-Benna'nın şehadetinin ardından Müslüman Kardeşler'in aldığı ikinci büyük darbe oldu. Ayrıca bu dönemde gerçekleştirilen eziyetler -Müslüman

Kardeşler için değilse de- yeni oluşan İslami hareketlerin militarist bir yönelişe girdiği bir dönemi de beraberinde getirdi.

Enver Sedat (1970-1981) hem ülkedeki Nasır yanlılarına karşı hem de İsrail'e saldırısı (1973) sırasında destek bulmak amacıyla Müslüman Kardeşler üyelerini hapisanelerden çıkardı ve faaliyetlerine engel olmadı. Bu dönemde İhvan'dan ayrılarak Cihad Hareketi, İslami Kurtuluş Örgütü, Tekfir ve'l-Hicret gibi Nasır döneminde yıllarca tutuklu kalan kişilerce kurulan örgütler, silahlı eylemlerini yoğunlaştırırsa da Müslüman Kardeşler'in 1979 Camp David Anlaşması'na kadar yönetimle ilişkileri kısmen daha iyiydi.

Hüsnü Mübarek döneminin (1981-2011) ilk yıllarında, Müslüman Kardeşler farklı partilerin çatısı altında veya farklı gruplarla ittifaklar kurarak parlamento seçimlerine girebiliyordu. Bu kısmi özgürlük döneminin ardından 1995 yılından 2011'e kadar teşkilat üyelerine yönelik tutuklama dalgalarının yaşandığı, siyasi katılımının engellendiği bir süreç yaşandı. Şüphesiz Mübarek yönetiminin bu baskıcı tutumu yalnızca Müslüman Kardeşler'e yönelik değildi, hem Mısır halkı hem de diğer muhalif gruplar siyasi hak taleplerinin karşılanmaması, sosyoekonomik adaletsizlikler gibi zulümlerle karşı karşıyaydı.

Geniş kitlelere yönelik yıllarca süren baskı yönetimi, 25 Ocak (2011) devrimini beraberinde getirdi. Devrim yaklaşık 60 yıllık askerî yönetimin ilk defa halk tarafından devrilmesi ve 2012'de yine ilk defa demokratik bir seçimin gerçekleştirilmesi açısından oldukça önemli başarılar elde etti. Fakat darbeyle askerî yönetimin sadece en tepesindeki isim olan Mübarek'in görevini bırakması, Mübarek dönemindeki kadroların görevine devam etmesi, Batılı devletlerin ve Körfez ülkelerinin seçilmiş cumhurbaşkanı Muhammed Mursi nezdinde Müslüman Kardeşler yönetimine karşı olması gibi sebepler, devrimin başarılarının kısa sürede kaybedilmesine sebep oldu. 3 Temmuz 2013'te Abdülfettah es-Sisi öncülüğünde gerçekleşen askerî darbe ile başa gelenler,

önceki dönemlerden miras kalan baskı yönetimi ve yöntemlerini arttırarak Nasır ve Mübarek dönemlerinden daha baskıcı bir rejim oluşturdu. Rabia ve Nahda meydanlarında binlerce sivil öldürerek işe başlayan Sisi rejimi, şiddetini gündün güne arttırdı. 60.000 siyasi tutuklu elektroşok, dayak, psikolojik işkence gibi işkencenin onlarca türüne maruz kalırken darbenin başlangıcından bu yana 10.000'den fazla kişinin zorla kaybedildiği bildiriliyor.

Hak ihlalleri karnesi kabarık olan darbeci Sisi rejiminin farklı ülkelerden aldığı milyarlarca dolar maddi desteğe rağmen Mısır'da ekonomik göstergeler hâlâ olumsuz seyrediyor. Darbenin yarattığı istikrarsız ortam, artan terör eylemlerinde ve hükümet tarafından gerçekleştirilen Sina operasyonunda sivillerin hedef alınması, şiddetin hızla Mısır'ın birçok bölgesine yayılması gibi sebepler, ülke ekonomisini olumsuz etkiliyor. Ülkenin turizm gelirleri düşerken yatırımlar gerilemiş, işsizlik ve enflasyon oranları artmış durumda. ABD ve Batılı ülkeler Sisi rejimini meşrulaştırmak, Körfez ülkeleri bölgede darbeci yönetimle ittifaklarını geliştirmek, Sisi de gerçekleştirilen anayasa değişikliği ile 2034 yılına kadar yönetimde kalmayı garantilemek istese de olumsuz ekonomik gidişat ve hem Mısır halkının

hem de uluslararası toplumun ihlallerden oldukça rahatsızlık duyması, Sisi yönetiminin geleceğini belirsizleştiriyor.

Müslüman Kardeşler, farklı bölgelerde ortaya çıkan İslami hareketleri etkilemiş kurucu bir ideolojiye sahiptir. Bilhassa çatışmadan uzak barışçıl bir dil geliştirmesi, toplumun ihya edilmesine öncelik vermesi, cemiyeti diğer gruplardan ayıran başlıca özellikleridir. Birçok defa öncü isimlerinin öldürülmesi, faaliyetlerinin engellenmesi, mensuplarının hapsedilmesi gibi yıkıcı ve büyük darbelere maruz kalsa da Müslüman Kardeşler Mısır'daki varlığını devam ettirmeyi başarmıştır. Ancak bugün cemiyet, tarihinin en zor döneminden geçmektedir. Uluslararası toplumda hak ihlallerine yönelik tepkilerin daha yüksek sesle dile getirilerek ülkelerin yönetici sınıfları ve Birleşmiş Milletler nezdinde bu konunun gündeme getirilmesi gerekmektedir. Uluslararası toplumda ve kuruluşlarda konunun ele alınması, Müslüman Kardeşler'in toparlanması açısından bir fırsat doğurabilir. Sisi rejiminin baskılarına ve ABD yönetiminin Müslüman Kardeşler'i terör örgütü ilan etmeye yönelik girişimlerine rağmen Müslüman Kardeşler'in Mısır'ın geleceğinde önemli bir yere sahip olduğu unutulmamalıdır.

Sonnotlar

¹ David Hearst, "EXCLUSIVE: Egyptian officials threatened Morsi days before death", 25.06.2019, <https://www.middleeasteye.net/news/exclusive-morsi-threatened-egyptian-officials-days-death>

